

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1) ความหลากหลายทางชีวภาพ

ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological Diversity หรือ Biodiversity) มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้หลายคน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า หมายถึง ความมากมายของชนิดและจำนวนของสิ่งมีชีวิต ตลอดจนแบบแผนของการแพร่กระจาย และยังแบ่งข่อยออกเป็นความหลากหลายในระบบนิเวศ นักชีววิทยากล่าวถึง ความหลากหลายทางชีวภาพใน 3 ระดับ คือ ความหลากหลายทางพันธุกรรม (genetic diversity) ความหลากหลายของชนิดหรือชนิดพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต (species diversity) ความหลากหลายของระบบนิเวศ (ecological diversity) ตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพในมาตรา 2 วรรคแรก ได้บัญญัติความหมายของคำว่าความหลากหลายทางชีวภาพขึ้นมาเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในความหมาย 10 ประการ เพื่อประโยชน์ในการตีความอนุสัญญาฯ ว่าหมายถึง ความแตกต่างของสิ่งมีชีวิตจากแหล่งอันประกอบด้วยระบบนิเวศทางบก ระบบนิเวศทางทะเลและระบบนิเวศทางน้ำอื่น ๆ ตลอดจนความซับซ้อนทางนิเวศวิทยาของระบบนั้น รวมถึงความหลากหลายภายในชนิดพันธุ์และความหลากหลายของระบบนิเวศ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพค่อนข้างสูง มีความร่ำรวยอุดมสมบูรณ์ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมาแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน และมีที่ตั้งอยู่ในเขตสภาพภูมิอากาศแถบร้อนชื้นใจกลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงเป็นแหล่งกำเนิดของระบบนิเวศเขตร้อนหลากหลายประเภท ได้แก่ ป่าพรุ ป่าดิบแล้ง ป่าฝน ห้วย หนอง คลอง บึง ภูเขาหินปูน เกาะ แนวปะการัง ป่าชายเลน ป่าชายหาดทุ่งตะกวด เป็นต้น ความหลากหลายทางชีวภาพปรากฏในยาพื้นบ้านทั้งที่ใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บและใช้บำรุงรักษาสุขภาพอนามัย ความหลากหลายทางชีวภาพจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตและมีการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพมายาวนาน จากรายงานของธนาคารโลก (World Bank) ได้ประมาณการว่าชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทยใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในแต่ละปีมีมูลค่าถึง 75,000 – 300,000 ล้านบาท

ในช่วงที่ผ่านมาการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพก่อให้เกิดอันตรายต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตทั้งมวล และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เราสามารถกล่าวถึงความหลากหลายทางชีวภาพได้เป็น 3 ระดับ คือความหลากหลายทางพันธุกรรม ความหลากหลายของชนิดพรรณของสิ่งมีชีวิตและความหลากหลายของระบบนิเวศน์ต่าง ๆ ที่มีในโลก การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นสิ่งที่สำคัญทั้งในแง่ของจริยธรรมการอยู่รอดของมนุษย์และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในแง่ของจริยธรรม เราควรอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตทั้งมวล ไม่ว่าสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดแก่นมนุษย์ หรือไม่ในแง่ของการอยู่รอด การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ มีความสำคัญมากทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะด้วยการบริโภคทรัพยากรชีวภาพโดยตรง หรือการใช้ทรัพยากรชีวภาพในการพัฒนาพันธุ์พืช เพื่อการเกษตร การผลิตยาและการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ (อภิชาติ, 2554)

2) โครงการธนาคารอาหารชุมชน (Food bank) ตามพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานโครงการพัฒนาต่าง ๆ จำนวนนับพันโครงการ และโครงการส่วนใหญ่มีพระราชประสงค์สำคัญก็เพื่อความอยู่ดีกินดีของเหล่า

พสกนิกรทั่วทั้งแผ่นดินและนอกจากนั้นแล้วยังมุ่งไปสู่การพัฒนาและฟื้นฟูสู่การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน อันได้แก่ ป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธาร รวมทั้งการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือพื้นฐานแห่งวิถีของคนไทย ปัจจัยสำคัญในการดำเนินการโครงการพัฒนาตามพระราชดำริ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยป่าไม้ แหล่งน้ำ ชุมชน หากสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาผสมผสานกัน โดยจัดแหล่งน้ำให้สมบูรณ์ปลูกป่าอย่างถูกวิธี หรืออนุรักษ์ป่าไม้ตามธรรมชาติไว้แล้วนำคนเข้ามาอยู่กับป่าได้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้อย่างถูกวิธีมีการจัดที่ดินทำกินอย่างเป็นสัดส่วนย่อมจะก่อให้เกิดแหล่งชุมชนที่มีการพึ่งพาอาศัยและอยู่ร่วมกันได้ระหว่างคน สัตว์ และป่า ในที่สุดชุมชนแห่งนี้ก็จะกลายเป็นแหล่งผลิตอาหาร ได้เป็นอย่างดีและนี่ก็คือที่มาของ “โครงการธนาคารอาหารชุมชนตามพระราชดำริ” หรือเรียกว่า “Food Bank” ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชเสาวนีย์เกี่ยวกับ Food Bank ดังนี้ “ให้พัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงตัวเองได้ และเหลือจำหน่ายในพื้นที่ใกล้เคียง โดยเริ่มตั้งแต่สร้างแหล่งอาหารเพิ่มเติม เพื่อให้คนและสัตว์ ได้บริโภค หรือเมื่อคนเดินเข้าป่าแล้วสามารถเก็บพืชผักตามธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารจากป่าได้ ในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยหรือแหล่งชุมชนนั้น ให้ส่งเสริม การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เลี้ยงสัตว์ ประมง เพื่อบริโภคและจำหน่ายให้มีรายได้ โดยกระบวนการทั้งหมดนี้ มุ่งหวังให้คนรักป่าและอยู่กับป่าได้อย่างมีความสุข ”

หลักการดำเนินงานโครงการธนาคารอาหารชุมชนตามพระราชดำริ (Food Bank) ซึ่งเปรียบป่ารอบชุมชนเป็นเสมือน “ธนาคาร” หรือ “คลังอาหาร” ของชุมชน ที่มีพืชท้องถิ่นหลากหลายชนิดที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งเป็นอาหาร สมุนไพรและยารักษาโรค สีย้อมธรรมชาติ ไม้ใช้สอย และแหล่งพลังงาน เป็นต้น ซึ่งชุมชนสามารถนำออกมาใช้ประโยชน์ในลักษณะการเบิกถอน รวมทั้งมีการนำไปปลูกเพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารในป่าธรรมชาติ เปรียบเสมือนการฝากในระบบธนาคาร การเก็บรักษา เกิดเป็นวงจรการจัดการ โดยมีการจัดการต่อวงจรการสร้างและสะสมอาหารในรูปแบบของการผลิต การฝาก การเก็บรักษา การเพิ่มทุน การนำดอกผลไปใช้อย่างมีระบบ ด้วยการผสมผสานวงจรห่วงโซ่อาหาร การใช้ระบบนิเวศวิทยาให้เกื้อกูลกันทั้งระบบ ไม่ให้ส่งผลลบต่อพื้นที่ผลิตอาหารในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร สภาพดินและความเป็นอยู่ของชุมชน

3) โครงการป่าพื้นบ้านอาหารชุมชน (ประลองและคณะ, 2555)

กรมป่าไม้ได้ริเริ่มโครงการป่าพื้นบ้านอาหารชุมชนขึ้นในปีงบประมาณ 2542 โดยการส่งเสริมการปลูกป่าในลักษณะ Food Bank หรือ “แหล่งรวมไม้กินได้” ในพื้นที่ป่าตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตาม พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ในพื้นที่เอกชน โดยได้รับการยินยอมเป็นหนังสืออย่างเป็นทางการ ไม่เป็นพื้นที่อนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี และในพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน ตำบลต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนปลูกไม้กินได้ชนิดต่างๆ เป็นแหล่งอาหารและไม้ใช้สอยตามธรรมชาติอย่างยั่งยืน เป็นการสนองตอบต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน

โครงการปลูกป่าพื้นบ้านอาหารชุมชน เน้นการปลูกพืชพื้นเมืองเพื่อเป็นแหล่งอาหารของชุมชน และเป็นการอนุรักษ์พืชผักพื้นบ้านนานาชนิดที่กำลังใกล้จะสูญพันธุ์ นอกจากนี้เพื่อผลพลอยได้ทางด้านอื่น เช่น เป็นยาสมุนไพร สีย้อมผ้าตามธรรมชาติ เครื่องใช้ไม้สอยทางด้านประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ และทางเศรษฐกิจ ดังนั้นป่าพื้นบ้านอาหารชุมชน จึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของป่าชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างยั่งยืน สำหรับไม้พื้นบ้านที่นำมาปลูกในป่าพื้นบ้านอาหารชุมชน จะเป็นไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เถา และไม้ล้มลุก ซึ่งล้วนแต่เป็นผักพื้นบ้านที่ชุมชนมีความชื่นชอบ และรู้จักกันดีในการนำมาบริโภคให้คุณค่าทางอาหารและยาสมุนไพรรักษาโรค

4) แนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเวศ วะสี (2530) ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานมีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาๆ แบบที่เราเรียน

สามารถ จันทรสุรีย์ (2536) ให้ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้านว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้แก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน

เสรี พงศ์พิศ (2546) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาไทยว่าหมายถึง องค์ความรู้ในด้านต่างๆ ของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับแนวคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเอง จนเกิดหลอมรวมเป็นแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาของการดำรงชีวิต

4.1 ลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเวศ วะสี (2536) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 3 ลักษณะ คือ 1) เป็นความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความเจตนาจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาจากภายนอก 2) มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการเชื่อมโยงกันระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม มีการพยายามนำเอาธรรมชาติมาอธิบายเป็นรูปธรรมที่สามารถแตะต้องได้ เช่น ความคิดเรื่องแม่ธรณี แม่โพสพ ทำให้คนเคารพธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งนั้น และ 3) มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับประสบการณ์จึงให้ความสำคัญเคารพผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น 4 ลักษณะคือ 1) ความรู้และระบบความรู้ ซึ่งภูมิปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นชั่วขณะมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ 2) การสั่งสมองค์ความรู้และภูมิปัญญา เกิดการสั่งสมและกระจายความรู้ แต่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการบริการคนอื่น เช่น หมอยาพื้นบ้าน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคนๆหนึ่ง 3) การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันในการถ่ายทอดความรู้โดยตรง แต่กลับมีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ซึ่งถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนหนึ่งสู่อีกคนหนึ่งด้วย 4) การสร้างสรรค์การปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ถูกปรับเปลี่ยนตลอดมาโดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง

4.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายด้าน จึงมีลักษณะเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่ถ่ายทอดกันมา โดยสามารถประมวลได้เป็น 9 ประเภท (กัลป์ยานี ปฎิมาพระเทพ, 2541) ดังนี้

(1) ด้านภาษาและวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเพื่อการสื่อสาร การถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ในสังคมให้มีการเรียนรู้ สืบต่อและเผยแพร่แก่สังคมอื่น จนมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

(2) ด้านศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์หลักธรรม คำสอน ความเชื่อ ค่านิยม จารีต แบบแผนในการดำเนินชีวิตและก่อสันติสุขขึ้นแก่สังคม

(3) ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ประดิษฐ์งานด้านศิลปะเพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม

(4) ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบเพื่อการเรียนรู้ มีกระบวนการให้ความรู้ ถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระเบียบแบบแผน การจัดการเรียนการสอน

(5) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข หมายถึง ความสามารถในการจัดการ ป้องกัน ดูแล รักษา สุขภาพ อนามัยของคนในสังคม มีการเรียนรู้ และถ่ายทอดเพื่อบำบัดและขจัดโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ ทั้งในส่วนบุคคลและสังคมส่วนรวม โดยใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และทรัพยากรธรรมชาติที่มีในสังคมให้เกิดประโยชน์

(6) ด้านการรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถในการจัดการสื่ออนุรักษ์ พัฒนา สงวนรักษา และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์

(7) ด้านความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบการใช้ชีวิตประจำวัน การเลี้ยงดูเด็ก การพักผ่อนหย่อนใจ การละเล่น การแสดง

(8) ด้านการปกครองและการบริหาร หมายถึง ความสามารถในการจัดสรรจัดระบบการดูแล ระเบียบและองค์การที่สำคัญตามโครงสร้างของสังคม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย มีความเป็นธรรม เป็นสุข มีการแบ่งสรรประโยชน์และทรัพยากรในสังคมร่วมกัน

(9) ด้านการผลิตและบริโภค หมายถึง ความสามารถในการจัดหาและใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทำ มาหากิน การประกอบอาชีพ การประกอบอาหาร

4.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์ จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์สืบทอดกันมามิได้ขาด เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในโดยชาวบ้านเอง ภูมิปัญญาจึงนับเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรม คือปรัชญาแนวทางในการดำเนินชีวิต และในลักษณะที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ศิลปะ ดนตรี หัตถกรรม และสิ่งอื่นๆ ซึ่งในสังคมใดที่มีการดำรงอยู่มา ยาวนานย่อมจะต้องมีภูมิปัญญา ด้วยกันทุกสังคม ระบบดังกล่าวจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือความรู้ และระบบความรู้ การสั่งสมและเข้าถึงความรู้ การถ่ายทอดความรู้และระบบความรู้ รวมทั้งการ สร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533)

ดวงฤทัย อรรถแสง (2552) อธิบายว่า การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การบอกวิชาความรู้ให้ผู้เขียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับ ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เรียนวิชาการสอนมาจากสถาบันใดๆ และจะใช้สามัญสำนึก แบบสังคมประกิต คือการเรียนการสอนที่เกิดจากการเลียนแบบและการจดจำสืบทอดกันมาในครอบครัว และวิธีการถ่ายทอด 2 รูปแบบ คือ 1) ใช้วิธีสาธิต คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอนให้ผู้เขียน เข้าใจและผู้เรียนปฏิบัติตาม และ 2) ใช้วิธีการปฏิบัติจริง คือ ฟังคำบรรยาย อธิบาย การสาธิตแล้วนำไป ปฏิบัติจริง และปฏิบัติซ้ำๆ กันจนเกิดเป็นความชำนาญ เพราะผลงานที่จะใช้ดำรงชีวิตได้ต้องเป็นผลงานที่ เกิดขึ้นจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่ผลงานที่กล่าวอ้างไว้ในตำราเท่านั้น ดังนั้นกลุ่มเป้าหมาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่นส่วนมากจะ เป็นคนในครอบครัวเป็นญาติโดยสายเลือด เนื่องจากความรู้บางอย่างผู้รู้ทั้งหลายมักหวงแหนและจะไม่ แพร่พรายให้คนอื่นรู้

5) องค์กรชุมชน

5.1 ความหมายขององค์กรชุมชน

องค์กรชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชน องค์กรชุมชนที่มีเข้มแข็งจะเป็นตัวบ่งชี้ศักยภาพของชุมชน โดย องค์กรชุมชน หมายถึง การรวมประชาชนในหมู่บ้านหรือตำบลในรูปของกลุ่ม ตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามวัตถุประสงค์ขององค์กรเองหรือสนองวัตถุประสงค์ของชุมชน หรือแม้แต่วัตถุประสงค์ของทางราชการหรือหน่วยงานของเอกชนที่ให้การสนับสนุน (ไพรัตน์, 2527)

โกวิทย์ (2551) ได้แบ่งกระบวนการการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเพื่อนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งได้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ก่อนการเกิดกลุ่ม จะเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกตระหนักถึงปัญหา รับรู้ปัญหาเพื่อให้เกิดความสนใจในการเข้าร่วมกลุ่ม/องค์กร โดยการกระตุ้นให้เห็นถึงความจำเป็นในการเข้าร่วมกลุ่ม โดยขั้นตอนการพัฒนาขั้นนี้จะต้องทำการสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์ชุมชนในความสนใจเข้าร่วมกลุ่ม

- ขั้นที่ 2 ขั้นการสร้างกลุ่ม เป็นขั้นตอนที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ จากนั้นจึงพัฒนาสู่กลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อดำเนินงานตามเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดไว้ โดยขั้นตอนการพัฒนาขั้นนี้จะต้องนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ กระตุ้นให้เกิดการคิดค้นแนวทางการแก้ไขปัญหา สนับสนุนด้านความรู้ เทคโนโลยีที่จำเป็น

- ขั้นที่ 3 ขั้นการเจริญเติบโตของกลุ่ม ขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนากลุ่มและการพัฒนากลุ่มสู่การเชื่อมโยงเครือข่าย โดยขั้นตอนการพัฒนาขั้นนี้จะต้อง กระตุ้นให้เห็นความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย และการอยู่ร่วมกัน เช่น การสร้างแม่ข่าย การเสริมสร้างด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาระบบการติดต่อสื่อสาร

ดังนั้นการสร้างความเข้าใจในความหมายของคำว่า “กลุ่ม” จึงเป็นเบื้องต้นของการพัฒนา เพราะการพัฒนาจะนำไปสู่ความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชน ซึ่งหมายถึงองค์กรชุมชนที่มีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่องและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อแก้ปัญหาชุมชน รวมทั้งยังสามารถเผชิญกับวิกฤติต่างๆ ได้เป็นอย่างดี องค์กรชุมชนจึงเป็นส่วนที่สำคัญในการพัฒนาของชุมชนอย่างยั่งยืน

5.2 องค์ประกอบขององค์กรชุมชน

องค์กรชุมชนเป็นระบบที่เป็นระบบใหญ่ระบบหนึ่งของชุมชน ที่มีระบบย่อยต่างๆ รวมกลุ่มกัน เป็นองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสำคัญกับองค์กรชุมชน โดยจะจำแนกองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อจะนำมาใช้ศึกษาในการพัฒนาองค์กรชุมชนบนพื้นที่สูงได้ดังนี้

(1) ประวัติความเป็นมา อุดมการณ์ และการกิจร่วมกัน

อุดมการณ์ หมายถึง การมีทัศนคติต่อโลก ต่อสังคม ต่อชุมชนร่วมกัน มีความเข้าใจตรงกันว่า ขาวนาอยู่ในส่วนไหนของความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่างๆ อุดมการณ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยว ทิศทางการรวมกลุ่มกันเอาไว้ ยิ่งถ้ามีการกำหนดเป้าหมายระยะยาวได้ ยิ่งทำให้องค์กรชาวบ้านนั้นๆ มีอุดมการณ์ในการรวมตัวกันได้ดียิ่งขึ้น (กาญจนา, 2527)

ภารกิจ หมายถึง ความมุ่งหมายพื้นฐานที่ต้องการจะเป็น หรือเป็นสิ่งที่กลุ่มร่วมกันกำหนดขึ้น หรือเป็นสิ่งที่ต้องทำให้สำเร็จ โดยภารกิจจะถูกกำหนดขึ้นจากอุดมการณ์ (นันทิยา และณรงค์ หุตานุวัตร, 2547)

(2) เป้าหมายและวัตถุประสงค์

องค์กรชุมชนมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ว่าจะทำไปเพื่ออะไร เช่น การมีเป้าหมายเพื่อหลุดพ้นจากความยากจนก็มีวัตถุประสงค์เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การมีเป้าหมายเพื่อสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองก็มีวัตถุประสงค์ในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมือง (กาญจนา, 2527) โดยทุกกลุ่มหรือองค์กรจะมีวัตถุประสงค์เป็นของตนเอง วัตถุประสงค์ของกลุ่มจะทำให้หน้าที่ 5 ประการคือ

- ระบุภาพรวมของกลุ่มหรือองค์กรนั้นๆว่าเป็นไปในลักษณะใด
- แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นและการคงอยู่ของกลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ
- เพิ่มความรู้สึกเป็นกลุ่มหรือองค์กรเดียวกัน และจงใจให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในกลุ่มหรือ

องค์กร

- เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมหรือการปฏิบัติงานของกลุ่มหรือองค์กร
- เป็นแนวทางในการวัดประเมินผลการทำงานของกลุ่มหรือองค์กร การมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

จะทำให้วัดผลได้ง่าย

(3) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน

การมีผลประโยชน์ร่วมกันคือการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ผลประโยชน์หมายถึง ประโยชน์ที่ต้องได้รับและสิ่งจูงใจหรือรางวัล โดยองค์กรจำเป็นต้องมีระบบผลประโยชน์ซึ่งจะช่วยให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพราะบุคคลไม่สามารถทำงานอาสาสมัครได้โดยตลอด ระบบผลประโยชน์แยกได้เป็นผลประโยชน์แบบนามธรรมซึ่งเป็นความพึงพอใจ และผลประโยชน์แบบรูปธรรมเป็นวัตถุหรือสิ่งของ

(4) ผู้นำและสมาชิก

ผู้นำ ถือเป็นผู้นำกำหนดความอยู่รอดขององค์กรชุมชน หากผู้นำได้รับการยอมรับมีบารมี มีความสามัคคี ปฏิบัติดี มีความสามารถและคิดถึงส่วนรวมจริงๆ ก็จะสามารถนำพาองค์กรชุมชนให้ประสบผลสำเร็จและสร้างความเข้มแข็งได้ ผู้นำคนหนึ่งๆ สามารถจัดอยู่ได้ในหลายประเภทด้วยกัน โดยมีลักษณะของการผสมผสานอยู่ในบุคคลคนเดียว เช่นเป็นทั้งผู้นำทางความคิดและผู้นำด้านศีลธรรม

สมาชิก การที่สมาชิกร่วมมือกันและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ทั้งทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติและการติดตามผลตลอดจนมีสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์จากองค์กร นับเป็นบทบาทหน้าที่และสิทธิอันพึงมีของสมาชิกในการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชน สมาชิกมีหลายประเภท ทั้งสมาชิกที่เข้าร่วมคิดร่วมทำงานกับองค์กร สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมบ้างไม่เข้าร่วมบ้าง และชาวบ้านทั่วไป ที่ไม่ได้เข้าร่วมอยู่ในองค์กรแต่ก็มีผลต่อการดำรงอยู่ และความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน เพราะเป็นกลุ่มคนที่เฝ้าดู ติดตามวิพากษ์วิจารณ์และพร้อมที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกับองค์กร (สมพันธ์ เตชะอธิก, 2553)

(5) กฎกติกา

เพื่อยึดเป็นแนวทางและเป็นข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร และไม่ควรทำอะไร กฎระเบียบเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการทำงานร่วมกันของกลุ่ม และจำเป็นที่บุคคลภายในกลุ่มจะต้องประชุมร่วมกันในการกำหนดกฎระเบียบ ซึ่งทำให้เขามีความเป็นเจ้าของและจะต้องปฏิบัติตามและมีการควบคุมในกลุ่มของแต่ละกลุ่ม โดยปัญหาส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นในเรื่องกฎระเบียบ คือ สมาชิกหรือผู้นำบางส่วนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือเมื่อปฏิบัติไปนานๆก็มักจะเกิดความหย่อนยานขึ้น เมื่อเกิด

ลักษณะนี้บ่อยครั้ง สมาชิกจะเมื่อเชื่อถือและจะทำให้สมาชิกเกิดการไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกา (นันทิยา และ ณรงค์ หุตานุวัตร, 2546)

(6) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการถือเป็นเรื่องชี้ขาดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนโดยเฉพาะทุกกิจกรรมมีเรื่องเงิน คน เข้าไปเกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการตัดสินใจร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการรวมกลุ่ม เพราะถ้าหากสมาชิกไม่มีโอกาสตัดสินใจด้วยความเป็นเจ้าขององค์กรก็ย่อมไม่มีความอยู่รอด องค์กรจะขาดความตระหนักและช่วยกันประคับประคอง แต่จะปล่อยให้ผู้นำตัดสินใจ ดังนั้นการทำงานสำคัญควรที่จะให้สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย (สมพันธ์ เตชะอธิก, 2553)

(7) กิจกรรม

โดยทั่วไปแล้วกิจกรรมในชุมชนจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมเป็นหลัก บางชุมชนอาจมีกิจกรรมทางการเมือง และสิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ที่นิยมกันมากในพื้นที่ชนบทคือ กลุ่มออมทรัพย์ ศูนย์สาธิตการตลาด กลุ่มปุ๋ย ธนาคารข้าว กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มสหกรณ์ โดยกิจกรรมที่องค์กรชุมชนปฏิบัติจะแบ่งเป็น กิจกรรมด้านเกษตรกรรม มีเกษตรผสมผสาน ไร่นาสวนผสม ปศุสัตว์ ข้าว พืช กิจกรรมด้านสังคม วัฒนธรรม กิจกรรมด้านการเมือง กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ป่าและฟื้นฟูผืนน้ำ โดยกิจกรรมต่างๆเหล่านี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ สมาชิก ชาวบ้าน ให้เกิดการทำงานร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่ต้องการความต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาหรือช่วยส่งเสริมสร้างชีวิตชาวบ้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สมพันธ์ เตชะอธิก, 2553)

(8) งบประมาณ

การที่กลุ่มจะสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ด้วยดีจำเป็นที่จะต้องมีการระดมทุนทั้งภายในและภายนอก ความคุ้นเคยในการถูกพัฒนาจากภายนอกทั้งรัฐและเอกชน ทำให้ชาวบ้านมักงบประมาณจากภายนอกถึงจะช่วยกันทำงานพัฒนาแต่ในความเป็นจริงเราควรที่จะมีการระดมทุนจากภายในชุมชนก่อน เมื่อขาดเหลือจึงค่อยแสวงหางบประมาณจากภายนอก การจัดการในเรื่องของการเงินเป็นสิ่งที่จะต้องทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ การควบคุมการเงินโดยระบบบัญชีเป็นมาตรฐานหนึ่งที่กลุ่มต้องนำมาใช้

6) ระบบฐานข้อมูล

ระบบฐานข้อมูลคือ ระบบจัดเก็บข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษาข้อมูล (Maintain information) และสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ได้ทุกเมื่อที่ต้องการ ระบบฐานข้อมูลประกอบด้วยส่วนประกอบหลัก 4 ส่วนได้แก่ (1) ซอฟต์แวร์ (2) ฮาร์ดแวร์ (3) ข้อมูล (4) ผู้ใช้ ประโยชน์จากการประมวลผลด้วยฐานข้อมูล (ดวงแก้ว, 2540)

- (1) ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล
- (2) สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งของข้อมูลได้ในระดับหนึ่ง
- (3) สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้
- (4) สามารถควบคุมความเป็นมาตรฐานได้
- (5) สามารถจัดหาระบบความปลอดภัยที่รัดกุมได้
- (6) สามารถควบคุมความคงสภาพของข้อมูลได้
- (7) เกิดความเป็นอิสระของข้อมูล

7) การคุ้มครองพื้นที่ถิ่นกำเนิดสมุนไพรและพืชท้องถิ่น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรหรือทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะหรือกึ่งสาธารณะในทางเศรษฐศาสตร์ สินค้า (goods) หรือทรัพยากรที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจอาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ สินค้าเอกชน (private goods) และสินค้าสาธารณะ (public goods) ที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ชัดเจนหรือจำแนกขยายออกไปตามลักษณะการใช้และบริโภคเพิ่มอีก 2 กลุ่ม คือ สินค้ากึ่งสาธารณะ (common pool resources or common property resources) และ toll goods รวมเป็น 4 กลุ่ม

สำหรับทรัพยากรที่มีลักษณะเป็นสินค้าสาธารณะหรือกึ่งสาธารณะ เช่น ทุ่งหญ้า ป่าไม้ แหล่งน้ำ บรรยากาศ ฯลฯ ในอดีตนักเศรษฐศาสตร์พิจารณาว่าปัญหามาจากความล้มเหลวของตลาดในการเป็นกลไกจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ (market failure) และความไม่ชัดเจนในกรรมสิทธิ์ (unclear property rights) เป็นสำคัญ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาทำได้โดยหลักของการสร้าง “ตลาด” หรือ “สถาบันทดแทนตลาด” ขึ้นมา หรือการมอบ “กรรมสิทธิ์ให้เป็นส่วนตน” หรือจัดให้เป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ โดยแนวคิดนี้มาจากอิทธิพลของบทความของ G.Hardin เกี่ยวกับ The Tragedy of the Commons (1968) ที่ส่วนหนึ่งอิงทฤษฎีประชากรของ Malthus ซึ่งได้กลายเป็นทฤษฎีคลาสสิกมานานว่า พื้นที่สาธารณะที่หลายคนใช้ร่วมกันในที่สุดจะจบลงด้วยโศกนาฏกรรม เพราะคนใช้ทรัพยากรมองเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว ในขณะที่มองไม่เห็นความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว โดย Hardin ยกตัวอย่างชาวบ้านที่ปล่อยปศุสัตว์ไปแทะเล็มอาหารในทุ่งหญ้าสาธารณะจนในที่สุดไม่มีอะไรเหลือทั้งทุ่งหญ้าและปศุสัตว์ตลอดจนชีวิตคนในชุมชน ดังนั้นทางที่ดีควรจัดสรรทุ่งหญ้าให้แต่ละคนมีกรรมสิทธิ์หรือไม่ก็ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ซึ่งในไทยจะพบในหลักฐานกฎหมายมังรายศาสตร์กว่า 700 ปีที่แล้วว่ามีการตรากฎหมายปกครองแบบราชาศาสตร์กึ่งจารีตประเพณีส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ที่ดิน และเกษตรในล้านนา ให้สิทธิชุมชนจัดระบบดูแลเหมืองฝายซึ่งไม่ใช่กรรมสิทธิ์ของรัฐหรือของส่วนตัวสุดขีด ดัง Hardin แนะนำชุมชนหรือการจัดการร่วมของชุมชนสามารถยังผลดีแก่ชาวบ้านและทรัพยากรมานานได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดการจัดการทรัพยากรหรือทรัพย์สินกึ่งสาธารณะกึ่งส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรธรรมชาติได้วิวัฒนาการมาขึ้นในยุค 1990 เป็นต้นมา เช่น Elinor Ostrom ซึ่งภูมิหลังเป็นนักรัฐศาสตร์มีงานเขียนวิชาการสำคัญเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่เป็นกึ่งสาธารณะกึ่งส่วนรวม หรือ common pool resources (Ostrom, E. 1990, 2005, และ Ostrom, E. et al, 1993) จนได้รับรางวัลโนเบลด้านวิทยาศาสตร์เศรษฐศาสตร์ เมื่อปี 2009 ร่วมกับ Oliver E. Williamson โดยได้รับเพราะงานวิเคราะห์ด้านการใช้หลักธรรมาภิบาลทางเศรษฐกิจกับทรัพยากรที่เป็น “ทรัพย์สินของชุมชน” เช่น ป่าไม้ ประมง บ่อน้ำมัน ทุ่งหญ้า และระบบชลประทานโดยชุมชนท้องถิ่นหรือกลุ่มผู้ใช้ ซึ่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในหลายๆ สังคมชนบท โดยไม่จำเป็นต้องมีกฎระเบียบจากทางการ ไม่จำเป็นต้องมีกรรมสิทธิ์ส่วนตัว และไม่จำเป็นต้องอาศัยกลไกตลาด โดยความสำเร็จ ความเรียบง่าย และความมั่นคงในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนจะเป็นไปได้สูงด้วยหลักการ 8 ประการ คือ

(1) การกำหนดขอบเขตชัดเจน สามารถกันบุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือไม่มีสิทธิ์เข้ามายุ่งได้เด็ดขาด

(2) การมีกฎระเบียบในการจัดสรร และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อส่วนตนอย่างเหมาะสม เช่น เทำเทียม หรือเป็นธรรมแก่ทุกคน

(3) การดำเนินการตัดสินใจใดๆ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและหลักการเสียงส่วนใหญ่

(4) การกำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพของสมาชิกกลุ่ม หรือผู้รับผิดชอบแทนสมาชิกกลุ่ม

(5) การมีบทลงโทษเบาหนักเป็นลำดับขั้นสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบกลุ่มหรือชุมชน

(6) การมีกลไกเครื่องมือเพื่อแก้ไข/ยุติข้อขัดแย้งที่ใช้ได้ง่ายๆ และไม่แพง

(7) ความมุ่งมั่นของชุมชนเป็นที่ยอมรับของผู้มีอำนาจระดับสูงขึ้นไป

(8) ในกรณีที่ “ทรัพยากร” มีขอบเขตกว้างและปรากฏสิทธิซับซ้อนในหลายระดับ มีการใช้รูปแบบองค์กรที่ให้ชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับล่าง

8) การวิเคราะห์ความต้องการของตลาด

เป็นการศึกษาถึงสภาพความต้องการของตลาดกับผลิตผลของพืชแต่ละชนิด ซึ่งเกษตรกรมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาดังกล่าวของตลาดเพื่อที่จะได้ดำเนินการปลูกพืชชนิดนั้น ๆ ให้ตรงกับความต้องการของตลาดทำให้สามารถจำหน่าย ผลิตผลได้ดีมีกำไร นอกจากนั้นควรทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมความเคลื่อนไหวของราคา หรือความต้องการของตลาดพืชสมุนไพรในท้องถิ่นที่ผ่านมาหรือเคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต เนื่องจากราคาหรือความต้องการของตลาดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเราไม่สามารถทราบได้อย่างแน่นอน ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาพฤติกรรมความเคลื่อนไหวของราคาดังกล่าวเพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และคาดคะเนถึงสถานการณ์การผลิตและการตลาดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่าผลตอบแทนจะคุ้มกับการลงทุนหรือไม่อย่างไร และสามารถคาดคะเนถึงราคาที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีเหตุผล ตลอดจนศึกษาถึงสาเหตุของการขึ้นลงของราคาผลิตผลทางการเกษตร ความต้องการของตลาดมากในช่วงใด ซึ่งจะมีประโยชน์ในการเลือกและปรับหรือวางแผนดำเนินการใด ๆ ในการปลูกพืชสมุนไพรแต่ละชนิดในท้องถิ่นของตนได้อย่างเหมาะสมกับระยะเวลา สภาพภูมิอากาศและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประโยชน์ของการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของตลาด

- ทำให้ทราบพฤติกรรมความเคลื่อนไหวของราคาที่ผ่านมาหรือเคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ว่ามีการเคลื่อนไหวในลักษณะใด เช่น เป็นการเคลื่อนไหวแบบแนวโน้ม (Trend) เคลื่อนไหวตามฤดูกาล (Seasonal) หรือเคลื่อนไหวเป็นวงจร (Cycle)

- ทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของราคาดังกล่าว

- ทำให้ทราบสัดส่วนของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อราคา

- ทำให้สามารถที่จะคาดคะเนราคาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

- ทำให้สามารถวางแผนทั้งด้านการผลิตและการตลาดผลิตผลเกษตรได้อย่างเหมาะสม

เมื่อได้ข้อมูลต่าง ๆ จากการสำรวจความต้องการของตลาด การวิเคราะห์ข้อมูลควรพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

(1) ความต้องการของตลาด จากข้อมูลที่สำรวจว่าตลาดต้องการอย่างไร จำนวนและปริมาณเท่าใด ลักษณะการผลิตแบบไหน เป็นต้น

(2) เวลาในการผลิต ควรให้เป็นไปตามระยะเวลาที่ตลาดต้องการและเหมาะสมกับชนิดของพืช

(3) งบประมาณ ต้องมีการเตรียมงบประมาณให้เหมาะสมกับการที่จะดำเนินการผลิต

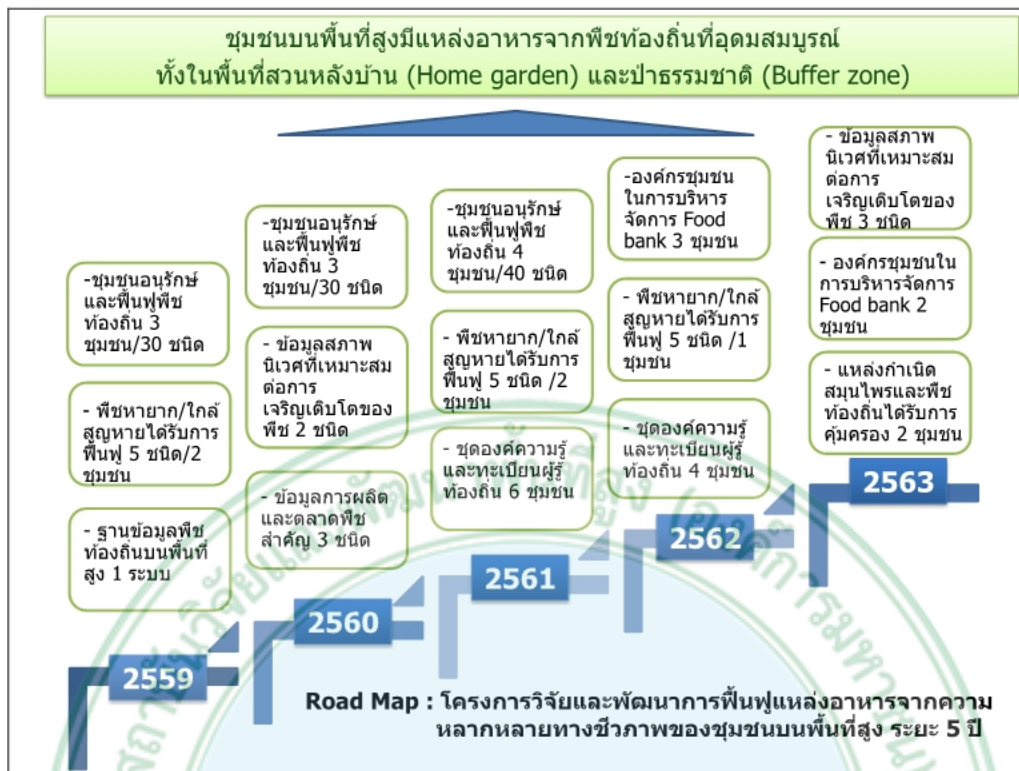
เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามความต้องการของตลาดแล้ว ควรทำการประเมินความเป็นไปได้ในการผลิตพืชท้องถิ่น แล้วจึงตัดสินใจเลือกผลิตพืชท้องถิ่นตามความเหมาะสมต่อไป (รังสรรค์ ชุณหวรากรณ์, 2545)

2. ทฤษฎี สมมุติฐาน หรือกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) หรือ Research Hypothesis ของโครงการวิจัย

Roadmap โครงการวิจัยการอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่นเพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนบนพื้นที่สูง ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2559-2563)

ภาพที่ 2- 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2- 2 Road Map โครงการวิจัยและพัฒนากาารฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนระยะ 5 ปี